

Radosław Cybulski: Książka współczesna : wydawcy — rynek — odbiorcy. — Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. — 395 s.

Praca R. Cybulskiego jest niewątpliwie ciekawym zjawiskiem na polu księgoznawstwa już z racji podjętego tematu. W dużym stopniu wypełnia ona lukę w polskiej literaturze przedmiotu, gdy brak opracowań dotyczących współczesnego księgarstwa i książki współczesnej.

Niniejsza publikacja stanowi uwieńczenie dotychczasowych badań autora nad rynkiem księgarskim i zapewne w związku z tym faktem postawiono jej wielorakie cele. Zadaniem jej jest ukazanie czynników wpływających na przebieg procesów komunikowania społecznego za pomocą książki, co może stanowić punkt wyjścia do próby konstrukcji modelu rynku księgarskiego, którą autor podejmuje.

Podjęta tematyka rzutuje na układ pracy. W rozdziale I pt. „Stan wiedzy o książce i rynku książki”, po wyjaśnieniu pojęć i celów badawczych starano się umiejscowić podjętą problematykę na tle dotychczasowego stanu badań rynku książki w świecie i w Polsce. Następnie autor przechodzi do charakterystyki książki jako środka przekazu w rozdz. II pt. „Struktura i właściwości książki”, uwidoczniając wieloaspektowość pojęcia „książka” i związane z tym trudności pełnego zdefiniowania. R. Cybulski określa książkę poprzez opis jej struktury, wynikający z funkcji i roli w procesie komunikacji społecznej. Przedstawiony zestaw dziewięciu „porządków”, wynikający z podziału książki na elementy zgodnie z Polską Normą i kompozycją wydawniczą, uwzględnia przede wszystkim stronę formalną i materialną omawianego zjawiska. W ten sposób pozostaje na uboczu semiotyczny aspekt książki, gdy tymczasem zamiarem autora było ogarnięcie całości procesu komunikowania¹, co widoczne jest w próbach konstrukcji modelu teoretycznego. Przyjęta definicja książki wydaje się przydatna w badaniach nad rynkiem księgarskim.

W kolejnych rozdziałach: „Problemy komunikacji społecznej za pomocą książki” i „Rola rynku jako zorganizowanego pośrednictwa między autorami a czytelnikami” skoncentrowano się na funkcjonowaniu książki na rynku. Autor pokazał tu współczesne krążenie książek w świetle danych z wybranych krajów. Ciekawe wydają się informacje dotyczące wpływu zróżnicowanych czynników na wybór książki i jej kupno, potwierdzające stymulacyjny wpływ środków rodem z kultury masowej.

Końcowy etap książki w drodze do czytelnika omówiony został w rozdziale „Konsumpcja książki”. Szczególnie przydatne w tym miejscu okazały się dotychczasowe badania nad motywacjami i potrzebami czytelnicznymi.

Jednocześnie brak rozeznania niektórych problemów, np. księgozbiorów domowych, co nie jest zarzutem wobec autora, nie pozwolił na pełniejsze omówienie i wyjaśnienie zachowań nabywców książek.

Powyższe zagadnienia pozostają w ścisłym związku z ruchem promocji książki, a więc jej propagandą i upowszechnianiem przez organizacje społeczne i państwo, omawianymi w rozdziale „Społeczny ruch promocji książki” i „Wpływ państwa na sytuację książki”. Rozdział ostatni pt. „Rynek książki a kultura książki” nieproporcjonalnie skąpy, podejmuje, a właściwie sygnalizuje problemy kultury książki rozumianej zgodnie z definicją kultury literackiej Stefana Żółkiewskiego. Brakuje w tej części pełniejszego wyjaśnienia poruszanego zjawiska.

Końcowe propozycje R. Cybulskiego idą w kierunku utrwalenia pojęcia „polityka książki” jako kategorii poznawczej, której teoria powinna znaleźć swoje miejsce wśród dyscyplin księgoznawczych, jako „... rozpatrująca w sposób zintegrowany przebieg komunikacji społecznej za pomocą książek” (s. 357).

¹ J. Lalewicz, *Proces i aparat komunikacji literackiej. Teksty* 1978 nr 1 s. 17—36.

W omawianej pracy autor podjął trudne problemy funkcjonowania książki współcześnie, ukazując sytuację w tym zakresie w świetle ostatnich danych statystycznych. Bardziej skomplikowany okazał się problem teoretycznej konstrukcji funkcjonowania rynku książki. Za nadrzędną przyjęto kategorię polityki książki obejmującej to, co związane z produkcją, dystrybucją, rozpowszechnianiem i udostępnianiem książek. Słusznie widząc możliwość unowocześnienia badań księgoznawczych poprzez zastosowanie teorii komunikowania, autor nie w pełni pozostaje konsekwentny, rezygnując z drugiej płaszczyzny procesów, których jednak jest świadomy i zalicza je do księgoznawczych. Dotyczy to problemów semiotycznych (nazwanych w pracy technologicznymi²) i kulturowych.

Zapewne problem teorii obejmującej całość procesu komunikowania za pomocą książki jeszcze przez długi czas pozostanie w polu zainteresowań badaczy. Na pewno ciekawą i inspirującą propozycją wydaje się publikacja R. Cybulskiego szczególnie w badaniach rynku książki oraz teorii księgoznawstwa.

Anna Dymmel

---

² R. Escarpit, *Literatura a społeczeństwo*. W: *W kręgu socjologii literatury. Antologia tekstów zagranicznych*. Wstęp, wybór i opr. A. Mencwel wyd. 2 T. 1. Warszawa 1980 s. 220—250 oraz inne prace tego autora cytowane przez R. Cybulskiego.